

אמר רב פפא:

נא-א ומבארת הגמרא: עיקר שירה, אם הוא בפה או בכלי — **כתנאי**. מחלוקת תנאים הוא.

דתנן במסכת ערכין: המנגנים, אוחזי כלי השיר, בשעת השירה על הקרבן — **עבדי כהנים** היו, דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: ישראלים, מאנשי משפחת "בית הפגרים" ומאנשי משפחת "בית צפריא" [כך היו קרויים] הם שהיו אוחזים בכלי השיר.

ואותן משפחות **מאמאום** [שם מקום] היו.

והיו משפחות ישראליות מיוחסות, ללא פגם של ממזרות או חללות, ומפני יחוסם היו **משיאין** את בנותיהם [או אלמנותיהם] לכהונה.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אותם אוחזי כלי השיר — **לויים** היו. ורק הם ראויים לשירה בכלי, ולא ישראלים.

מאי לאו, בהא קא מיפלגי רבי מאיר ורבי חנינא בן אנטיגנוס:

דמאן דאמר [רבי מאיר] עבדים היו, קסבר שעיקר שירה הוא בפה, והלויים שוררו בפה, והעבדים נגנו בכלי.

ומאן דאמר [רבי חנינא בן אנטיגנוס] לויים היו, קסבר שעיקר שירה הוא בכלי.

ודוחה הגמרא את דברי רב פפא, האומר שעיקר שירה אם היא בפה או בכלי, מחלוקת תנאים היא.

ו**תסברא** שבכך נחלקו רבי מאיר ורבי חנינא בן אנטיגנוס?

והרי אם כך, לדבריך, רבי יוסי, שאמר ישראלים מיוחסים היו — **מאי קסבר**!?

אי קסבר עיקר שירה בפה — אפילו עבדים נמי.

אי קסבר עיקר שירה בכלי, לויים — אין [כך], ישראלים — לא!

ובהכרח, שלא נחלקו בכך התנאים.

אלא, דכולי עלמא עיקר שירה בפה. וכולם כשרים לשירה בכלי, ואפילו עבדים.

ובהא קא מיפלגי התנאים במשנה במסכת ערכין:

דמר סבר: הכי הוה מעשה, ומר סבר: הכי הוה מעשה. שהחילוק בין שלשת התנאים הוא רק בסיפור המעשה, מי היו המנגנים בכלי, ולא בהלכה מי ראוי לנגן.

ומבארת הגמרא:

למאי נפקא מינה מי היו אותם האנשים, אם אין זה נוגע לדין שירה?

ל"מעלין מדוכן ליוחסין ולמעשר" — קא מיפלגי.

האם מי שעומד במקדש על הדוכן עם הלויים, ומנגן בכלי, ראוי להחשיבו כישראל מיוחס, שאינו צריך בדיקה כדי להשיאו למיוחסת, וכן האם ראוי לתת לו מעשר ראשון בתורת לוי.

מאן דאמר עבדים היו, קסבר שאין מעלין מדוכן ליוחסין, ולא למעשר. שהרי אפילו עבדים ניגנו שם.

ומאן דאמר ישראל חיו, קסבר שמעלין מדוכן רק ליוחסין, היות והקפידו שלא להעמיד שם ישראלים שאינם מיוחסים, אבל לא למעשר, שהרי גם ישראלים היו מגננים שם.

ומאן דאמר לויים חיו, קסבר: מעלין מדוכן, בין ליוחסין בין למעשר.

ועתה מביאה הגמרא דעה נוספת בביאור המחלוקת בכרייתא [בעמוד הקודם] אם החליל דוחה את השבת או לא:

ורבי ירמיה בר אבא אמר: מחלוקת אם החליל דוחה את השבת היא רק בשיר של שואבה ששרו כל הלילה על המעלות, שאינו עבודת הקרבן אלא רק כדי להרבות את השמחה.

דרבי יוסי בר יהודה סבר: שמחה יתירה של שואבה נמי דוחה את השבת. היות והנגינה בחליל אינה מלאכה מן התורה אלא רק איסור שבות מדרבנן, והוא נדחה מפני מצות השמחה.

ורבנן סברי: "שמחה יתירה" אינה דוחה את השבת, אפילו לא איסור שבות מדרבנן.

אבל בשיר של קרבן, שעיקרו בכלי — דברי הכל עבודה היא, ודוחה את השבת.

מיתבי לרב יוסף, שאמר לעיל [בעמוד הקודם]: מודה רבי יוסי ברבי יהודה לחכמים ששיר של שואבה, שהוא משום שמחה, אינו דוחה את השבת, מברייתא מפורשת.

דתניא: שיר של שואבה דוחה אפילו את השבת — דברי רבי יוסי בר יהודה.

וחכמים אומרים: אף יום טוב אינו דוחה.

ומסקינן: תיובתא דרב יוסף, תיובתא.

והוינן בה: לימא בשיר של שואבה בלבד הוא דפליגי רבנן ורבי יוסי ברבי יהודה.

אבל בשיר של קרבן, שהוא עבודה — דברי הכל דוחה את השבת.

ואם כן, לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף — בתרתי!

שמברייתא זאת תהיה פירכא לשני דברים של רב יוסף.

שהרי הוא גם אמר שהמחלוקת של רבנן ורבי יוסי היא בשיר של קרבן, ואילו מהברייתא משמע שכולם מודים בשיר של קרבן שהוא עבודה, ודוחה שבת. שהרי לא נחלקו אלא בשמחה של שואבה.

אמר לך רב יוסף: פליגי בשיר של שואבה, והוא הדין שנחלקו לענין שיר של קרבן אם הוא דוחה שבת.

והאי דקמיפליגי בשיר של שואבה — הוא להודיעך כחו דרבי יוסי בר יהודה, דאפילו שיר דשואבה, שאינו עבודה, אלא רק לשמחה, נמי דחי שבת.

ועתה מדייקת ממשנתנו כנגד דברי רב יוסף:

והא קתני במשנתנו: זהו חליל של בית השואבה, שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.

ויש לנו לדייק: זהו, חליל של בית השואבה,

הוא דאינו דוחה שבת ויום טוב.

אבל חליל דקרובן — דוחה שבת ויום טוב לפי שהוא בכלל עבודה של הקרבן.

ועתה עלינו לדון: משנתנו — מני? לפי מי היא שנויה?

אי נימא רבי יוסי בר יהודה הוא.

לא יתכן לומר כן, כי האמר: שיר של שואבה נמי דוחה.

אלא, לאו — רבנן הוא.

ותיובתא דרב יוסף בתרתי!

ומסקינן: תיובתא.

ועתה מבאר הגמרא את עיקר המחלוקת אם שירה היא בפה או בכלי:

מאי טעמא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי?

לפי שכך מוכח מהא דכתיב בדברי הימים ב [פרק כט]:

”ויואמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח. ובעת החל העולה, החל שיר ה' והחצוצרות, ועל ידי כלי דוד מלך ישראל.”

ומוכח שכלי דוד נקראים שיר.

ומהחצוצרות אין ראיה, שהם לא היו לצורך השירה אלא למצות התקיעות, שהיו תוקעים על קרבנות התמידים והמוספים.

מאי טעמא דמאן דאמר עיקר שירה בפה?

משום דכתיב בדברי הימים ב [פרק ה] ”ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד”. ולא מוזכר בפסוק זה כלי נגינה.

[וכאמור, אין החצוצרות המוזכרות כאן משמשות לשיר, אלא למצות תקיעה על תמידין ומוספין].

ופרכינן: ואידך [הסובר שעיקר שירה בפה] נמי, הא כתיב ”ויואמר חזקיהו להעלות העולה למזבח. ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות, ועל ידי כלי דוד מלך ישראל”!

ומשנינן: הכי קאמר הכתוב: ”החל שיר ה'” — בפה. לפי שהשירה בפה היא עיקר המצוה.

”ועל ידי כלי דוד מלך ישראל” — לכסומי להנעים ולהשביח קלא, את קול השירה בפה.

ופרכינן: ואידך [הסובר שעיקר שירה בכלי] נמי, הא כתיב ”ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים”, ולא הוזכר בו כלל כלי שירה?!

ומשנינן: הכי קאמר: משוררים דומיא דמחצצרים.

מה ”מחצצרים” תוקעים בכלי — אף ”משוררים” מנגנים בכלי.

מתניתין:

מי שלא ראה שמחת בית השואבה — לא ראה שמחה מימיו!

במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו הכהנים והלויים מעזרת ישראל, שהיא גבוהה, לעזרת נשים, הנמוכה ממנה.

והיו מתקנין שם ”תיקון גדול”, שיבואר בגמרא.

מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהם של כל אחת מהמנורות.

וארבעה סולמות היו לכל אחד ואחד מארבעת הספלים שבראש המנורות.

והיו מטפסים ועולים על הסולמות ארבעה ילדים בחורים מפירחי כהונה, בחור אחד לכל סולם, ובידיהם היו כדים של שמן של מאה ועשרים לוג, שהן היו מטילין את השמן מהכדים לכל ספל וספל.

מבלאי מכנסי כהנים, ומחמייניהן, מאבנטיהם — מהן היו מפקיעין קורעים חתיכות אריג, כדי לעשות מהן פתילות.

ובהן, בפתילות אלו, היו מדליקין את השמן שבספלים אשר בראש המנורות.

ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה.

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם

באבוקות של אור שבידיהן, שהיו זורקים בזה אחר זה מספר אבוקות, ומקבלים אותן בידיהם ולוזרים ומקבלים חלילה.

ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות שיתבארו בגמרא.

והלויים היו מנגנים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות ובכל שיר בלא מספר.

והיו עומדים הלויים המנגנים על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים.

וחמש עשרה מעלות אלו הן כנגד חמש

עשרה שיר המעלות שבתחלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר, ואומרים שירה.

ועמדו שני כהנים בשער העליון, שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושני חצוצרות בידיהן.

בשעה שקרא הגבר [התרגול] — תקעו והריעו ותקעו, והיה זה סימן שיש ללכת ולמלאות מים ממעין השילוח, כדי לנסך את המים בבוקר, עם תמיד של שחרית. והחלו שני הכהנים התוקעים בחצוצרות לרדת מהשער העליון, בחמש עשרה המעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים.

הגיעו הכהנים למעלה עשירית, ושוב תקעו והריעו ותקעו.

הגיעו לעזרה [עזרת נשים] בסוף המדרגות — תקעו והריעו ותקעו.

וכך היו תוקעין והולכין [דהיינו, מאריכין בתקיעות האחרונות] עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח עזרת הנשים. והיו יודים מהכוון המערבי לכוון המזרחי, בשיפולי הר הבית.

הגיעו לשער היוצא ממזרח עזרת נשים, והוא היה מכוון נגד שער ניקנור, בצד מערב, שם הכניסה לעזרה.

הפכו פניהן ממזרח למערב, ואמרו:

אבותינו שהיו במקום הזה, הכעיסוך, בכך שהיו אחוריהם מופנים אל כיוון ההיכל, ואילו פניהם היו מופנים קדמה, ומשתחוים קדמה לשמש.

ואילו אנו — ליה עינינו.